

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN

G. Gunnink

Gods huis - open huis

825

MEDITATIEF

T. Schütte

Bloed-wit

829

WANDELEN MET GOD

P. Schelling

De muziek van de wet

830

ACHTERGRONDEN

F. van der Pol

Vroege christenen in
een heidense omgeving

832

en verder...

Uit de kerken
Boekbespreking
Meeglezen

KERKELIJK LEVEN / G. Gunnink

GODS HUIS - OPEN HUIS

*Is er in de gemeente waar u lid van bent al een jaarthema voor het nieuwe seizoen vastgesteld? Als u er nog naar op zoek bent zou u het GVI kunnen **benaderen**. Er zijn inmiddels **zes gemeenteschetsen beschikbaar die een kerkenraad** of gemeenteopbouw-commissie **hulp** bieden bij het **aan de orde stellen en uitwerken van een jaarthema**. In **dit artikel** speciale aandacht voor **de laatste van de zes: de gemeenteschets Gods huis...open huis**. Een jaarthema waar **je** ogen en je hart **van opengaan**.*

Zes schetsen

Er bestaat maar ten goed huisbezoekthema. Daarover ging het vorige week.

Daarmee bedoelde ik: laat het eigen van het huisbezoek niet in de knel komen. Dat kan zomaar gebeuren wanneer je gaat 'schermen' met een thema. Concrete mensen in hun concrete situatie verdwijnen dan achter dat scherm. Een huisbezoekthema werkt pas goed, wanneer het geen scherm optrekt, maar een sleutel is. Een sleutel die je helpt om bij een gemeentelid echt

binnen te komen en die je daarna in je zak kunt steken. En die je weer te voorschijn haalt, wanneer het gesprek in het slot dreint te vallen.

Daarnaast schreef ik, dat het met het oog op de samenhang en diepgang van je kerkelijk beleid een jaarthema een goede functie kan hebben. Er bestaat maar één goed huisbezoekthema, maar er zijn heel wat goede jaarthema's te bedenken. Welke invalshoek kies je? Het is het mooist, wanneer de keuze niet per jaar te hooi en te gras gemaakt wordt, maar wanneer er een doorzicht beleidsplan onder ligt. Wat

zijn de sterke en zwakke kanten van een gemeente? Wat wil je bereiken? Wat moet beter? Dat voorkomt, dat je pas op het laatste moment afhankelijk bent van een idee dat toevallig voorbij waait.

Er komt steeds meer mooi materiaal ter beschikking, dat kan helpen bij het aan de orde stellen van een dergelijk jaarthema. De vier bijbelstudiebonden (*jeugd, oudere jeugd, vrouwen en mannen*) lieten vorig jaar voor het eerst eensgezind *gemeenteschetsen* verschijnen. Om zo onder de paraplu van één thema heel de gemeente tegelijk in beweging te krijgen. Inmiddels zijn de volgende titels verkrijgbaar:

1. Heb ik God lief? 2. Mensen met toekomst. 3. Gevouwen handen.
4. Jouw probleem: mijn probleem.

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
DRS. A.L.Th. DE BRUINE.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. G. GUNNINK, DRS. I.D. HAARSMA,
DRS. P. HOUTMAN, DRS. B. LUITEN,
DRS. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DW. C.J. HAAK,
J.M. M. JONG, DR. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Buiten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen, Tel. (038) 3331335

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goea, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 90,00 per jaar; f 49,00 per halfjaar; studenten f 74,50 per jaar (binnenland). Buitenland: f 149,00 per jaar (Europa zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 2,05 (excl. Porto).

De Reformatie b op cassette verkrijgbaar bij

 de Stichting Bralectah.

Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 p r mm. Contracttarief op aan-

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

5. Leiden en laten leiden. 6. Gods huis... open huis.'

De kinderkwijtjes ontgroeid

Toen de eerste gemeenteschets verscheen werd & dit blad opgemerkt, dat de onderlinge samenhang van de verschillende bijdragen niet groot was. Als ik nu de zesde met de eerste gemeenteschets vergelijk is de laatste een echte eenheid geworden. De drie schetsen zijn voor drie verschillende niveaugroepen geschreven, maar toch goed op elkaar afgestemd. Dat valt te verwachten, nu één schrijver alle drie schetsen voor zijn rekening neemt! De gemeenteschets is de kinderkwijtjes ontgroeid. Dat blijkt ook uit het feit dat het gesprek in de gezinnen wordt gestimuleerd. Dat ontbrak in eerste schets. In het tijdspad is uitdrukkelijk dat gesprek in de gezinnen opgenomen. En het bijbelrooster is voor de verschillende leeftijden hetzelfde. Zodat het praten erover makkelijker is. De gebruikswaarde van de bijbelstudies voor jongeren & volwassenen is groter geworden, omdat je er meer dan één avond mee kunt werken.

Ds. B. Drost, die in het zuiden van het land o.a. met evangelisatiewerk belast was, heeft het studie- en werkmateriaal voor alle drie groepen verzorgd: voor de jonge jeugd van 12 - 16 jaar, voor de 16+ jongeren en voor de volwassenen.

Voor de jonge jeugd schreef hij een schets over Handelingen 8 : 26 - 40. De boeiende geschiedenis over de zwarte minister uit Soedan die tot geloof in Christus kwam. De man had wel de schelp van het Oude Testament in handen, maar de kostbare parel in de schelp, Jezus Christus, moest hij nog ontdekken. Een aparte handreiking voor leider/leidster ontbreekt niet.

De schets voor de 16+ jeugd bevat twee bijbelstudies, suggesties voor werkvormen en geeft speciale aandacht aan & praktijk. Dat gebeurt

eveneens in de schets voor de vod wassenen, waarin ds. Drost het 'van harte gereformeerd en missionair zijn' benadert vanuit de brief aan de Efeziërs. Handig zijn de gesprekspunten die toegevoegd zijn voor *verticale bijbelstudie*.

De bedoeling is dat deze bijbelstudie plaatsvindt in groepen die samengesteld zijn uit de drie verschillende leeftijdsniveau's.

Zo zou je het jaarthema tijdens een afrondende gemeentebijeenkomst verticaal, in gemengde groepen kunnen bespreken. Een goed idee, zoals je meer aardige ideeën in de *werkwijzer* vindt.

Confronterend

Wat te denken van dit onderwerp als huisbezoekthema?

Mijn antwoord laat zich raden. Wanneer het huisbezoek niet gaat over 'de' missionaire gemeente, maar toegespitst wordt op de vraag: hoe leeft ú met de Here, hoe leeft ú in zijn licht en hoe weerkaatst ú dat licht? - dan kan het open-hukthema een passende sleutel zijn voor een open huisbezoek.

Het is een wel een confronterend thema! Maar dat willen we toch? Confronterend in de richting van de gemeente: hebben we evangeliserende mensen en groepen, of zijn we een evangeliserende gemeente? En aan de andere kant confronterend in de richting van de kerken: raden. Hoe gevormd we op dit punt leiding aan de gemeente? Vinden we diep in om hart, dat het allemaal maar wat modieus gepraat is, of hebben we ontdekt dat het zendingsterrein echt om de hoek ligt?

Nu we teruggedrongen worden door de secularisatie kan het toch niet anders, dan dat we ons steeds meer bewust worden van de omgeving waarin we leven? En van het verschil tussen licht en donker?

Wanneer 's ochtends het licht van de lantaarnpalen nog brandt terwijl de dag al bijna begonnen is valt dat licht nauwelijks op. Maar wanneer

het 's avonds donker wordt **steekt** de straatverlichting vanzelf steeds meer af **tegen** het donker. Het is donker aan het worden in Nederland. Wordt het licht beter zichtbaar?

Brochure

Een **gemeenteschets** heeft als schets **altijd z'n** beperkingen. Wie graag méér wil wordt in dit geval op **z'n** wenken bediend. In de **serie** Woord en wereld verscheen **van** hand van dezelfde schrijver, ds. H. Drost, een brochure waarin hij hetzelfde onderwerp breder **bespreekt**.²

De ondertitel kwamen **we** in de schets al tegen en klinkt als een devies: Van *harte gereformeerd* en *missionair*. Deze ondertitel wordt helemaal waar gemaakt.

Je leest deze brochure in één **ruk** uit. En je wordt er echt wijzer van. Het verrassende van de aanpak van Drost is, dat hij tussen Dordrecht en Venlo heen en weer reist. Hij begint bij de Dordtse Leerregels. Hij volgt in de eerste vier **hoofdstukken** de vier hoofdstukken van Dordrecht op de voet. Dat lijkt een waagstuk.

Wat kun je met die oude 'artikelen' als je de brug **probeert** te leggen naar moderne **mensen**? **Maar** Drost legt vanuit Dordrecht voortdurend het contact met de praktijk van een evangeliserende gemeente in het Limburgse land - of zomaar ergens anders in ons vaderland.

Verkiezing en bezieling

Gereformeerde nuchterheid en missionaire bevoegenheid lijken een moeilijke combinatie. De Dordtse Leerregels en de praktijk van het open-gemeente-zijn lijken **op** het eerste gezicht **helemaal** water en vuur.

Wat heeft de **leer** van de uitverkiezing te **maken** met het **vuur** dat een evangeliserende **gemeente** bezielt? Wanneer je **gelooft**, dat God **naar** zijn onveranderlijk voornemen **een**

'vast en groot aantal **mensen**' heeft uitgekozen **om** gered te worden (DL I,7), zit dan niet alles dichtgetimmerd? Het boeiende van het **boek** van Drost is de natuurlijke **manier** waarop **hij** twee dingen, die voor het gevoel **van** veel mensen spanning opleveren, aan elkaar verbindt. Gods verkiezing en missionaire bezieling.

Hij laat zien hoe het vertrouwen op het kiezend welbehagen van God het **evangelisatiewerk** niet **frustreert**, maar er ontspanning aan **geeft**. Niet **je** eigen slimmigheid, maar je afhankelijkheid van de Here **geeft** je de moed om door te gaan, **zelfs** bij grote teleurstellingen.

De eerste vier hoofdstukken **van** de brochure laten zien dat het er in het gereformeerde denken en **doen** om gaat bij **God** te **beginnen** en bij **Hém** te eindigen. En dat je **tegelijkertijd** zo **oog** en hart voor **mensen** krijgt. De schrijver slaagt er m.i. goed in duidelijk te maken, dat de bijbelse leer van de verkiezing evangelisatie niet afremt, **maar** mogelijk maakt en stimuleert. En dat die leer bij evangelisatie de goede weg wijst.

Ds. Drost blijft niet in hoogdravende theorie steken. Telkens legt hij verbanden met **vragen** die er leven, met problemen waar een open **gemeente** op stuit. Zonder zich af te zetten tegen evangelische christenen laat hij zien, dat het **remonstrantisme** een on-evangelische dwaling is. Telkens komt hij terug op de rode draad: ons houvast ligt in God.

Wie de discussie in het Nederlands Dagblad heeft gevolgd over de **vraag**: houdt God van alle mensen? krijgt in het tweede hoofdstuk een antwoord waarin niet alles wordt gezegd, **maar** waarmee je wel verder komt. En hoe zit het met de 'gesloten **avondmaalstafel**' in een open gemeente? Daarover vind je in hoofdstuk vier nuttige opmerkingen.

In mijn ogen vinden we in dit boek **je** belangrijke **handreikingen** om het huis **van** de gemeente zowel **een** stevig als een open huis te laten zijn. Wie mensen uitnodigt te **komen** schuilen wil graag een onderdak bieden dat houvast **geeft**. Houvast buiten jezelf.

Samenwerken

De laatste drie hoofdstukken zijn bedoeld om samen **op weg** te gaan in de richting van een evangeliserende gemeente. Het voorlaatste hoofdstuk, over de Begaafde **gemeente**, is **leerzaam**. Gemeenteleden, maar ook kerkenraden kunnen hier niet omheen. Laat kerkenraden de gemeente bewust maken van **de** gaven die er zijn en **mogelijkheden** aanbieden om die gaven in te zetten. Zou je hier je startpunt niet moeten kiezen?

Een missionaire houding groeit niet door de 'evangeliseer of ik schiet' - benadering. **Wél** door bewustwording **van** de gaven die er zijn en die je niet langer voor je zelf wilt houden. We hebben **zoveel** gekregen. Wie **ben ik**, dat ik het niet met an-

Wegens vakantie zal De Reformatie
volgende week niet verschijnen.
Nummer 41 zal D.V. verschijnen
op 25 juli 1998.

deren wil delen?

Het laatste hoofdstuk **over de Samenwerkende gemeente** heeft mij het minst voldaan. De schrijver stelt daarin het probleem van de samenwerking met christenen uit andere kerken aan de orde.

Hij start bij het debat Kuyper - Schilder over de pluriformiteit van de kerk en gaat daarbij aan de kant van Schilder staan. Vervolgens maakt hij er veel werk van om interkerkelijke evangelisatie te bestrijden. Hij noemt interkerkelijke evangelisatie een weg van ongehoorzaamheid, van onbarmhartigheid en van ondoelmatigheid. In mijn ogen maakt ds. Drost het zich hier te gemakkelijk. Veel van wat hij zegt is waar, maar ik denk dat veel moeite moeten liggen op het vlak van samenwerking met kerken die dichtbij ons staan, de CGK en NGK.

Zijn zulke grote woorden dan wel op hun plaats? Kom je dan veel verder met de bijdrage van ds. Drost op dit punt? Schilder bestreed in de jaren '30 interkerkelijke evangelisatie van Gereformeerden, Hervormden, Lutherse.

Kerken op een verschillend fundament. Maar wanneer je ontdekt samen op dezelfde gereformeerde grondslag te staan, wanneer je elkaar in 'Dordrecht' de hand geeft - wat betekent dit dan in Venlo en Amersfoort voor het evangelisatiewerk zolang er geen sprake is van kerkelijke eenheid?

Waarom is er niet ingegaan op de uitspraak van de synode van Middelburg 1933 over samenwerken? Ds. Drost schrijft dat het hem er om gaat een basis te leggen en verwijst voor praktische vragen naar de brochure van ds. P.H. van der Laan, **Kan het samen? Over samenwerken in de evangelisatie.**

Maar op dit punt had ik uit zijn eigen mond nog wel meer willen horen. Maar een mens kan ook niet alles hebben.

Ds. G. Gunnink is predikant van de Gereformeerde Kerk van Amersfoort-West.

¹ De schetsen zijn verschenen als gezamenlijke uitgave van de vier bonden. Te bestellen bij het GVL, Postbus 499, 8000 AL Zwolle, tel. 038 - 4270400 door overmaking van f.5,- per schets op giro 3894745. Al de schetsen mogen vrij gekopieerd worden.

² H. Drost, *Gods huis - open huis. Van harte gereformeerd en missionair. Serie: Woord en wereld* nr. 37, Bedum 1997, 76 p.

Rectificatie

In het artikel 'Geslaagd?' van J. Luiten in de rubriek 'Wandelen met God', is in nr. 37 op pagina 771 voetnoot nr. 4 onjuist afgedrukt. Er staat Korintiërs 12:9. De lezer zal begrepen hebben dat dit moet zijn: 2 Korintiërs 12:9. Onze excuses voor deze slordige fout.

Uit de kerken

Beroepen te Noardburgum: J.M. Oldenhuis, kandidaat te Kampen.

Intrede

Nieuwerkerk aan den IJssel - Op zondag 7 juni jl. deed ds. W.H. de Groot uit Broek op Langedijk intrede in de gemeente te Nieuwerkerk aan den IJssel.

Ds. De Groot werd in het ambt bevestigd door ds. R. Kelder te Maassluis en deed in de avonddienst intrede. Beide diensten vonden plaats in de R.K. St. Josephkerk, aan de Kerklaan te Nieuwerkerk a/d IJssel, en begonnen resp. om 11.00 en 19.30 uur.

Putten - Op zondag 5 juli jl. deed ds. T. Schutte uit Wetsinge-Sauwerd intrede in de gemeente te Putten.

Ds. Schutte werd in het ambt bevestigd door ds. J.W. Roosenbrand te Groningen-Oost en deed in de middagdienst intrede. Beide diensten begonnen resp. om 8.30 en 15.00 uur.

Nieuw adres ds. Schutte: Hoofdlaan 18, 3881 ZB Putten, tel. (0341)

350688.

Ambtsherstel ds. Kooij

Rotterdam - De classis Rotterdam heeft A. Kooij te Capelle a/d IJssel opnieuw beroepbaar gesteld.

Dit is naar aanleiding van een verzoek van de gemeente te Rotterdam-Stad, die Kooij tot emeritus-predikant wil aanstellen.

De classis is tot haar besluit gekomen, omdat Kooij volhardend is gebleken in zijn berouw over de zonde die vijf jaar geleden oorzaak van zijn ontslag was. Ten tweede heeft de classis de gaven opgemerkt waarmee Kooij de kerken heeft gediend na zijn ontslag.

Gezien de bijzondere omstandigheden zal Kooij pas in een eredienst voorgaan, als hij na een eventueel beroep opnieuw in het ambt is bevestigd. Hij zal, gezien zijn leeftijd, waarschijnlijk functioneren als emeritus-predikant.

Adreswijzigingen e.d.

Amersfoort-Oost * *Scriba (kerkenraad zonder diakenen):* C.J. Offereins, Jonkmandreef 2, 3815 PX, tel. (033) 4758360. *Secr. kerkenraad (met diakenen):* G.J. Oosterveld, Asterlaan 23, 3871 CA Hoevelaken, tel. (033) 2535541.

Groningen-Noord * *Predikant (miss.predikant voor LITINDO-project):* drs. H. Venema, Saturnuslaan 29, 9742 EB, tel. (050) 5798960 (privé), (050) 5798961 (kantoor), fax: (050) 5798963, e-mail: LITINDO@hvenema@csi.com.

Hardinxveld-Giessendam * **Ds.** J.E. Kramer, Haringband 42, 3371 JA Hardinxveld-Giessendam, tel. 0184-630081.

Surhuisterveen * *Scribaat:* L. van der Heide, De Leyen 34, 9231 HD Surhuisterveen, tel. 0512-362369.

Zie ook pagina 831

21 jaargangen van De Reformatie in blauwe banden van 1975-1997.

Gratis af te halen bij Overhandstr. 8 b Pernis. Tel. 010-4160478.

M meditatief

'...een grote schare, **die** niemand tellen kon... Dezen zijn het, **die** komen uit de p t e verdrukking; en zij hebben hun gewaden gewassen en **die** wit gemaakt in het bloed des Lams.' (Openb.7,9a.14b)

Ontelbaar

Dat doet me denken aan Abraham. 'Kijk 'es naar de hemel en tel de sterren die je ziet.'
Daar **was** natuurlijk geen beginnen aan.
Hij **zag** ontelbaar veel sterren.
'Zó groot wordt nu jouw **volk**, Mijn volk.'

Die ontelbare massa mensen zie ik terug aan het eind van de bijbel.
God werkte de eeuwen door aan Zijn volk.
Bij begon met die ene,
Hij stichtte een **volk** dat zich uitbreidde en zich in Ka-naän vestigde.
Christus gaf het bevel om het evangelie te verbreiden, vanuit Jeruzalem.
God riep door Zijn Geest uit alle volk en taal en **ratie** mensen tot Zich.

Johannes ziet hier de heilige, algemene christelijke **kerk**.
Maar wat zien die **kerkleden** er apart uit!

Grote verdrukking

Ze hebben witte gewaden aan.
Ze komen uit de grote **verdrukking**.
Ja, zo typeert God het leven hier op aarde.
Om hier tot eer van God te leven, dat gaat niet vanzelf.
De **zonde** is de wereld binnengekomen.

En de kerkdeuren gepasseerd.
De zonde zit in ons leven ingebakken.
Je wordt als **kerklid** verschillende kanten uitgeduwd:
verdrukking.

Van binnenuit (je zondige hart), maar ook **van** buitenaf de duivel gaat rond als een briesende leeuw, zoekend wie hij zal verslinden.

Hij bries niet in blinde woede, zonder te weten wat hij doet, nee, hij **zóekt**: verdrukking.

Bescherm-kleding

Hoe blijf je overeind in die **verdrukking**?
Overeind in het leven vol zonde, vol verleiding, vol duivelse gevaren?
Hoe overleef je dit leven?

Zie de witte gewaden!
Die gewaden vormen het geheim van hun(**ons**) leven.
Wonderlijk wit: gewassen in bloed.
Het bloed van de bloed-Donor op **Golgotha**.
Het beste was-middel dat je je **maar** bedden **kunt**.
~~Het~~ bloed van Christus reinigt van alle zonden.'

Dáárom ook die witte kleur.
Smetteloos wit.
Vlekkeloos.
Zó staan we eenmaal voor God: stralend, zonder vlek of rimpel.

(Ja, jij, samen met je broeders en zusters, wat zie je een vuiligheden, zij hebben in ieder geval geen witte gewaden aan. -)

De ontelbare massa, Gods eigen volk.
Zoals Hij haar wil **hébben**, zo krijgt Hij haar ook.
Maar **daar** is Hij **ook** God voor.

Hoe blijf je overeind in het leven, dat **verdrukking** heet?
Zou het niet zijn, **door** elke dag naar **Christus** te gaan?
Door je dagelijks te laten **wassen** met Zijn bloed, en w met schone kleren, dat is: met een schone lei te **beginnen**?

Nieuwe start

Het overkomt me niet zo vaak, dat mijn computer vastloopt.
Gelukkig kan ik dan 'reset-ten': dan **start** ik de computer **opnieuw op**.
Hij begint weer **van** voren af **aan**.
Ik **kan** weer **verder**.

Zo is het ook in **mijn** leven **met** God.
Ik heb van die momenten, dat ik **vastloop**.
Dat de **zonde** mij te machtig is.
Verdrukking.

Dankzij het bloed van mijn Heiland kan ik **telkens** weer 'reset-ten'.

Zijn bloed kleurt mijn leven.

Kleurt Zijn bloed mijn leven?

Bloed-witte **kleding** staat mij goed.

Ja, zie ik er stralend uit?

Ds. T. Schutte is predikant van de Gereformeerde Kerk van Wetsinge-Sauwerd.

Wandelen met God

Gods kinderen zijn in deze wereld logés in hun eigen huis.

Lawaai

En als ze daar nou maar stil in konden verkeren, met een boekje in een hoekje, dan zou het hun tijd wel duren. Maar het brutale lawaai van de wereld schettert om hen heen. Nergens is het stil te krijgen. Het komt uit de media in hun huis, het spat van de reclamebordenia hun bushokjes, het ketst hun tegen van de rekken en de uitstalkasten in hun propvolle kledingmagazijnen en supermarkten. Het brutale lawaai van de wereld.

Trouwens, je kunt ook merken dat de overste van deze wereld de volumeknop langzaam maar zeker hoger draait. Ook de luisteraars die het prima vinden, dat lawaai, worden langzaam maar zeker erdoor dolgedraaid. Door dat lawaai verkilt de liefde (Matt. 24:12), zodat gekwetste levens zich maar alleen moeten zien te redden. En de resultaten zijn zichtbaar in de honderden miljoenen die in de geestelijke gezondheidszorg gestoken moeten worden.

He zullen de kinderen van God als vreemdelingen en bijwoners aan deze razernij ontkomen en rust vinden voor hun leven, voor hun ziel?

Muziek

Toch wel, zegt de dichter van Psalm 119. Voor wie de zenders van deze wereld afzoekt, is er stilte te vinden. En muziek die bij de stilte past.

Schrik niet: het is 'de wet, o HEER, die Gij aan mij beveelt.'

Er klonk in de Tien Woorden een

Wat is in een versregel? Hij kan zomaar blijven horen, als het een beetje wil, met z'n taal en z'n beelden de kracht.

Voor de liefdevolle taal van Gods Woord kunnen zijn kinderen best een zesde zintuig ontwikkelen. Als ze maar luisteren en luisteren en luisteren... Ze zijn zulke baasjes vandaag, ze weten zoveel, moeten zoveel, verlangen zoveel. Maar ze moeten weer leren stil zijn voor God en luisteren, want dan alleen horen ze zijn muziek.

Net als de dichter van Psalm 119. In vers 54 zegt hij: 'Uw inzettingen zijn mij tot snarenspeel in het huis van mijn vreemdelingschap.' De 1773-berijmers wisten er geen raad mee en lieten de dichter zelf van Gods recht zijn blijde lofgezangen maken (vers 27). Maar het dichterscollectief van de berijming in ons kerkboek bouwden het beeld uit tot het prachtige woordensnoer (vers 21): 'De wet, o HEER, die Gij aan mij beveelt, is als een lied mij, als een spel van snaren, dat in den vreemde troostend mij omspeelt.'

In den vreemde

In onze gemeente lazen we tussen Pasen en Pinksteren (en na de 6e mei met haar herhaalde 'paarse' overwinning!) de eerste brief van Petrus. Hij schrijft aan 'vreemdelingen en bijwoners'. Hij opent met een loflied op de hoge adeldom van Gods kinderen. Maar wie doorleest, merkt dat ze het in deze wilde wereld niet breed hebben. Adel? Eerder 'aller afschrapsel' (St. Vert.), om dat ongelooflijke beeld van Paulus te gebruiken: het mengsel van vet, zweet en stof dat de atleet van z'n lichaam schraapt na de wedstrijd (1 Kor. 4:13; N. Vert.: 'voetveeg'). Zo worden ze eigenlijk uit de wereld weggekeken, die vol-

gelingen van Christus. Had Hij niet gezegd: 'Als de wereld u haat, moet u weten dat zij Mij eerder dan u gehaat heeft. (...) Een slaaf staat toch ook niet boven zijn heer?' (Joh. 15:18.20). Dan moet er in deze wereld geleden worden, schrijft Petrus her en der in zijn brief. Geleden, in allerlei vorm.

Nee, het is geen plezier 'in het huis van mijn vreemdelingschap', zoals de dichter van Psalm 119 het noemt. Hij woont hier wel, heeft wel een huis in deze wereld. Maar hij leeft er als behoorde hij tot een etnische minderheid, die eigenlijk uitgezuiverd zou moeten worden. 'eigen volk eerst', zeggen de buurtbewoners. In dm vreemde is hij. Zo voelt hij het, maar het is ook zo.

bevelende stem, die van **Jahwe**. Er klonk in de Bergrede een bevelende stem, die van **Christus**. **Zij** hebben het **nu** eenmaal voor het zeggen in deze wereld. Echt **voor** het zeggen. De wereld **kan** wel denken dat ze haar eigen **gang kan** gaan, dat ze **zelfredzaam** is. Maar dat is schijn. Want het **zijn** de **HERE en** zijn Gezalfde die alle ding regeren. En hun wil is wet. Daar zal eenmaal alle **lawaai** en geweld van de wereld op **stuk** logen. Onverbidde. Maar wie op Hen hun **hart** richten en hun leven **oriënteren**, horen in dat geluid **van** de Tien Woorden en de **Bergrede** de stem **van** het leven en de vrede. Het geluid van de liefde **en** de verzoening. **Voor hen** heeft die **wet** die Zij bevelen, de Vader **en** de Zoon, door de Geest, geen harde, stotende klank. Want deze luisteraars ervaren het: in dit **spoor** is leven echt **leven** (119:14 r. 3). Omdat **Christus** de vloek van de **wet** droeg en overwon in zijn dood en **opstanding**.

En daarom, om **Christus** wil, klinkt die **wet**, dat gebod hun, die luisteraars, nota bene als muziek in de oren. Het is - met eerbied gezegd - alsof het goddelijk Trio hun een lied, een terzet toezingt: 'Ik ben het **die** u uit het **slavenhuis Egypte** heb bevrijd', en 'Zalig de armen van geest, want van hen is het koninkrijk der **hemelen**.'

Een spel **van snaren** omspeelt ons, als we staan **afgestemd** op het **evangelie** van de wet **en** de wet van het evangelie. Troostend in den vreemde. Zalf voor de oren in het **huis** van de vreemdelingschap, waarbinnen het lawaai **van** buiten **doordringt**. Wij **luisteraars** moeten ons bijbelten, als was het **een koptelefoon**, **wel** heel dicht tegen **onze** oren houden. **Dagelijks**. Intensief. En steeds maar weer de **zender** **fijn** stellen, want het lawaai **drukt** hem zomaar **weg**. Maar dan is er de troost en de **rust** van het lied **van** de **wet**, de muziek **van** Gods geboden.

Christus

Ja, daar viel zijn naam al enkele

malen: de naam van onze Heiland. Als we Petrus lezen in **zijn** brief aan het voik 'in den vreemde', dan zien we **hoe** hij niet ophoudt op Christus te wijzen. In elk **denkbaar** verband, in elke voorkomende **samenhang**.

Geen wonder, **want het** offer **en** de gehoorzaamheid en de overwinning van Christus maken de **wet** tot **muziek**. Ontroerend zijn Zij in hun liefde, de Vader en de Zoon. Inderdaad, Zij **maken** met die **muziek** onze emoties **los**: toen de Vader de wet bij de Sinaï proclameerde **en** toen de Zoon hem op de berg vertaalde, toen hadden Zij beiden Golgota voor ogen **en** de hof van Jozef van Arimatea. En u en mij, in den vreemde...

We **schudden** wel **eens** ons hoofd **als we de mensen** van deze tijd zelfs op straat **en** **achter** het stuur met de oordopjes van hun walkman zien. Maar voor **wie** wandelen met God is het misschien nog **niet zo'n** gek idee... De koptelefoon van de **Schrift** om de **muziek van de wet** te horen...

Dan leren we **het** wel om als antwoord van **dankbaarheid** al onze **snaren te laten ruisen** (43:4 ber.) **en harp en lier van** onze ziel in de vroege morgen op te roepen tot een vrolijk lied (57:5 ber.)? Nota bene: in den vreemde!

Ds. P. Schelling is predikant van de Gereformeerde Kerk van Leeuwarden.

Uit de kerken

Korf verslag

van de vergadering van het curatorium van de Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken in Nederland, d.d. 18 juni 1998 te Kampen

1. De vergadering wordt op christelijke wijze geopend. De Dagelijkse Leiding (DL) van de universiteit is aanwezig in de personen van de rector, prof. dr. C.J. de Ruijter en de secretaris van de universiteit, br. G. Luhoff.

2. De president **memoreert** het beroep

naar **Haren** dat ds. H. Drost heeft aangenomen. Deze blijft **&** kerken van het Zuiden **nog** tot de komende synode **verteenwoordigen**.

3. De **notulen** van de **vergadering** d.d. 23 april 1998 worden **vastgesteld en** getekend.

4. De vergadering opteert op basis van ingewonnen juridisch advies voor een evaluerende beschrijving van de **arbeidsrechtelijke** positie van het personeel **van** de universiteit in al zijn geleidingen.

5. De vergadering maakt kennis met een ontwerp voor een moderner **gestileerd** logo, als **uitdrukking** van de identiteit van de universiteit. De leden van de vergadering geven hun eerste oordeel over de uitvoering. De DL zal **&** waarderingen en de kritische opmerkingen doorgeven aan de ontwerper.

6. Het **vergaderrooster** voor het **nieuwe** seizoen wordt opgemaakt.

7. Volgens afspraak moet de ervaring met de nieuwe structuur van besturen van de universiteit **na** een **jaar** worden geëvalueerd. De DL doet een voorstel voor de **uitvoering** ervan; **&** zal worden uitgewerkt.

8. Met het oog op de **continuïteit** van het **besturen** van de universiteit door het curatorium na de **synode** van Leusden 1999, ter gelegenheid waarvan volgens de **synodale regelingen** de president en de assessor **tegelijktijd** zullen aftreden, wijst de vergadering na een **schriftelijke** stemming **ds. A. de Snoo** aan om in het komende jaar als **assessor** aan het werk **van** het moderamen deel te **nemen**.

9. Van het halfjaarlijkse rapport van de Commissie van Toezicht op het **onderwijs** wordt **kennisgenomen**. Dankbaar **kan** worden geconstateerd dat uit de **rapportage** van de collegebezoeken blijkt dat het onderwijs **voldoet** aan de vereisten **vermeld** in het Statuut van de universiteit inzake de confessionele trouw van de docenten en het wetenschappelijk gehalte van het **onderwijs**.

10. Het 'kort **verslag**' van de **curator** -vergadering zal in de toekomst worden vervangen door een **publicatie** in een meer journalistieke stijl.

11. De **Commissie** voor de Herziening van de Bestuursstructuur van de universiteit, **verzoekt** zich te bezinnen op de vraag of en in hoeverre de in het afgelopen **jaar ontwikkelde** praktijk van het besturen **van** de universiteit tot een aanpassing van het Statuut van de universiteit aanleiding geeft.

12. Over de verdeling **van taken** voor het **conciëren** van het rapport aan de synode van Leusden 1999 worden afspraken gemaakt.

13. De volgende vergadering **wordt** gepland tegen 29 oktober 1998.

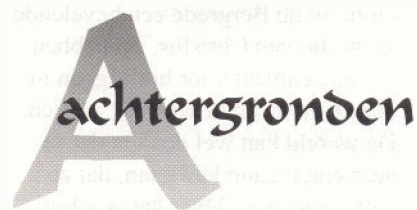
14. De vergadering wordt **na** dankgebed gesloten.

A. Kamer, assessor

VROEGE CHRISTENEN IN EEN HEIDENSE OMGEVING

F. van der Pol

Op 12 juni jl. werd in Putten een symposium gehouden over de maatschappelijke verantwoordelijkheid van christelijke zorginstellingen, het christelijk onderwijs en de kerken in een post-christelijke wereld. De organisatie lag in handen van de Stichting IBA (Initiatieven Bestuurs Advisering). Het IBA wil een platform zijn waarop kerken en levensbeschouwelijke instellingen binnen zorg en onderwijs zich kunnen bezinnen op hun identiteit en op hun positie in de maatschappij. De zorginstellingen en het onderwijs krijgen steeds meer te maken met een terugtrekkende overheid. Een stuk bescherming voor identiteitsgebonden voorzieningen dreigt weg te vallen. Hoe zullen christelijke zorginstellingen en het christelijk (reformatorisch, gereformeerd) onderwijs zich in de toekomst handhaven? Welke verantwoordelijkheid hebben ze daarbij tegenover de gehele maatschappij?

Voor bezinning op principes en de praktische uitwerking daarvan kunnen we terugzien naar **Vrijmaking**, Doleantie, Afscheiding, het Reveil. We kunnen langs de Nadere Reformatie teruggaan tot de tijd van de Reformatie. Daar liggen onze wortels. Maar onze maatschappij gaat steeds meer lijken op de wereld van de eerste eeuwen: een christelijke minderheid in een heidense omgeving. Dat maakt onze positie en de invulling van onze verantwoordelijkheid anders. De ontwikkeling plaatst ons ook voor nieuwe uitdagingen. Vanuit deze invalshoek is het zinvol terug te zien naar de eerste christenheid. Tijdens de studiedag sprak ik over de vraag hoe de eerste christenen in een wereldse

omgeving hun maatschappelijke verantwoordelijkheid beleefden. In drie afleveringen geef ik hier in enigszins gewijzigde vorm weer wat ik gezegd heb.

Een minderheid die naar buiten trad

Zodra de christelijke zending de steden van de Grieks-Romeinse wereld bereikte, ontstonden er in een heidense omgeving kleine christelijke gemeenten. Rondreizende evangelisten volgden de bekende handelsroutes. Christenen in de Vroege Kerk vertelden het Evangelie bij hun dagelijkse activiteiten. Ze deelden ook hun geloof

mee als ze langs de wegen reisden. Christelijke handelaren evangeliseerden. Christelijke soldaten deden dat ook.

Officiële kerkgebouwen had men in de beginfase niet. Kerkdiensten werden in de huizen van de christenen gehouden. Ze gebruikten hun huizen om te evangeliseren. De christelijke gastvrijheid heeft velen positief beïnvloed. Zowel geleerde als eenvoudige mensen traden toe.

Bet gedrag van christenen gedurende tijden van vervolging dwong bij veel heidenen respect af. Hun persoonlijk voorbeeld inspireerde anderen om ook christen te worden. Het martelaarschap was ongetwijfeld de meest publieke reclame voor het christelijk geloof in de Vroege Kerk. Martelaren leverden vaak zeer bewogen toespraken voor ze de arena ingingen. Toch waren martelaarschappen gebeurtenissen die betrekkelijk weinig voorkwamen. Voor het grootste gedeelte verspreidde het geloof zich door middel van informeel contact tussen personen, binnen families, in gemengde huwelijken, tussen vrienden en onder kennissen.

Onderwijs was een andere methode van naar buiten treden. Er waren catecheten-scholen. Twee daarvan werden later beroemd, die van Antiochië en die van Alexandrië. Christenen maakten hun geloof ook bekend door erover te schrijven. De schriftelijke vorm bestond uit verspreiding van (gedeelten) van de bijbel, uit brieven en vooral ook uit apologieën. In de christelijke kerk van de eerste drie eeuwen zijn veel apologieën ontstaan. Veel daarvan zijn helaas weer verloren gegaan.

Verantwoording van het christelijk geloof en de christelijke levensstijl

Aan de hand van bewaard gebleven apologetische literatuur kunnen we iets zien van de manier waarop eerste christenen hun maatschappelijke verantwoordelijkheid beleefden in een wereldse omgeving. We beperken ons tot de pre-niceense periode: de tijd die voorafging aan de bekering van keizer Constantijn en het concilie van Nicea (325). Vanaf het Edict van Milaan in 313 komt de vroeg-christelijke kerk in een nieuwe fase. Dit was een tijd van godsdiensttolerantie voor christenen. Ongehinderd konden ze toen de maatschappelijke discussie aangaan. Maar vóór die tijd leefde en groeide de kerk temidden van vervolging en tegenwerking. De christenen moesten hun geloof belijden in een niet-christelijke omgeving vol vooroordelen. Hun manier van leven werd binnen de samenleving niet ervaren als vanzelfsprekend. Deze onvanzelfsprekendheid van het christen-zijn is het belangrijkste motief voor het ontstaan van de vroeg-christelijke apologetiek. De Apologeten zagen zich voor de uitdaging gesteld het christelijk geloof, dat zich op dat moment hoe langer hoe meer in de hellenistische cultuur en religie begaf, te verdedigen tegen onder meer het heidense front.

Het Griekse woord 'apologetiek', gaat terug op het werkwoord 'zich-zelf rechtvaardigen, verantwoorden, rekenschap geven'. Apologetiek wil drempels tegen het christelijk geloof en de christelijke levensstijl wegnemen. Daar komt aandacht voor vormgeving en retorica aan te pas, argumentatie-techniek en diplomatie. De bedoeling was dat de apologie uitmondde in persoonlijk contact. In hoever dit laatste gelukte, valt niet goed meer na te gaan. Maar de bedoeling was er.

Filosofische apologetiek

De Apologeten zijn een discussie aangegaan met de heidense filoso-

fie. Dit was onder meer mogelijk omdat Christus door heidenen wel werd beschouwd als een sofist, dus als een vertegenwoordiger van een bepaalde richting in de filosofie. De heidense Lucianus van Samosata (ca. 120 - ca. 180), zelf sofist, advocaat, rondtrekkend spreker, auteur en keizerlijk bestuursambtenaar in Egypte, schreef in een satire waarin hij de christelijke naastenliefde en doodsverachting bespottelijk maakte het volgende: 'Deze mensen hebben het in hun hoofd gehaald te geloven dat ze lichame-lijk en geestelijk onsterfelijkheid ontvangen en in alle eeuwigheid zullen leven. Hun wetgever Paulus heeft hen geleerd (...) hun knieën voor die gekruisigde sofist (Christus) te buigen en volgens diens wetten te leven'.

Tegen kritiek en misvatting in hebben de Apologeten geprobeerd een overtuigende, gezaghebbende godsdienst te presenteren in een gehelleniseerde cultuur. Ze wilden aantonen dat in vergelijking met de Griekse filosofie het christelijk geloof het hoogste is. De beste elementen van het Griekse denken werden daarbij in dienst gesteld van de christelijke waarheid. Griekse filosofen zochten naar waarheid. Het christelijk geloof is de waarheid. Mannen als Athenagoras, Justinus Martyr, Origenes, Tatianus, Theofilus van Antiochië en Melito van Sardes legden de waarheid van de christelijke religie uit tegenover het veelgodendom en de filosofie van hun tijd en ze pleitten ook voor erkenning door de staat. Aanvallen en valse beschuldigingen moesten niet alleen worden weerlegd, er was ook behoefte aan een omvattende christelijke theorie over de wereld en het menselijk leven. Voor dit laatste begaven de Apologeten zich in dialoog met de heersende filosofie van hun tijd.

Athenagoras bijvoorbeeld, richtte zich tot twee keizers. Aan het begin van zijn *Smeekschrift* (uit 177) introduceert hij zich heel bewust als 'een christelijk filosoof uit Athene'. De beide keizers spreekt hij heel di-

rect aan als 'wijsgeren'. Het waren stoïcijnen. Athenagoras was van beroep filosoof. Als drager van de filosofenmantel is hij christen geworden en werd hij het eerste hoofd van de catechetenschool te Alexandrië. De filosofie wordt de gemeenschappelijke bodem waarop hij het gesprek met de keizers gaat voeren.

De enig ware filosofie

Het Platonisme van de tweede eeuw na Christus had als kenmerk het zogenaamde *eclecticisme*, een mengelmoes van uiteenlopend wijsgerig *gedachtengoed*. Justinus Martyr, die rond het jaar 165 in Rome werd gedood, sloot hier als apologet op aan. Hij gebruikte de eigentijdse denkstromingen als hulpmiddel. Er bestaat verschil van mening over in hoeverre deze man is beïnvloed door het Platonisme van zijn tijd. Maar hoe hij door de filosofische tijdgeest ook is heengegaan, voor hem stond het Evangelie op de eerste plaats. Hij beschouwde het christelijk geloof als de enig ware filosofie. Zijn betoog gaat terug op een twee dagen durend debat, waarin hij aangaf hoe hij zelf filosoof was geworden. Hij zocht de waarheid eerst bij de Stoïcijnen, maar onbevredigd, liep hij allerlei wijsgerige scholen langs, tot hij tijdens zijn zoektocht een oude man ontmoette, met wie hij in gesprek raakte over de waarheid. De oude man wees hem erop dat het verstand, anders dan Justinus in de lijn van Plato beweerde, onvoldoende kracht heeft om God te kennen. Het moet worden geholpen door de Heilige Geest. De kracht om te leven is niet een eigenschap van de ziel, maar is afkomstig van God: "Lang voordat de beroemde filosofen hebben geleefd, waren er al mannen die hebben gesproken, geïnspireerd door de Heilige Geest. Het waren profeten die Christus aankondigden. Niemand kan de profetie verstaan, als hij niet verlicht is door God Zelf", aldus de man. Tegen de mensen met wie hij opwandelde gaf Justinus afrondend

aan: "Zo heb ik de enige ware en bruikbare filosofie ontdekt. En om die reden **ben** ik nu filosoof". Een **van** de wandelaars reageerde als volgt: "Jullie christenen hechten geloof aan **een** belachelijk verhaal. Jullie hebben zich **een** Christus verzonnen aan wie jullie nu blinde-**lings** jullie leven toevertrouwen". Justinus antwoordde: "Neem me niet kwalijk, maar wij geloven niet in mythen, **maar** in wat **geïnspireerd** is door de Heilige Geest". **Toen** een aantal daarop **weer** begon te lachen, besloot Justinus te **vertrekken**. Maar één hield hem tegen. Uiteindelijk besloten ze **naar** een rustige plaats te gaan om **daar** verder te praten. Twee **van** de wandelaars haakten af. Aan **wie** achterbleven vroeg Justinus: "Veroordelen jullie **ook** onze gebruiken en onze morele leefwijze? Geloven jullie ook dat wij mensenvlees eten tijdens onze maaltijden en **daarna** de lichten doven en verder gaan in de grootste losbandigheid?" Opvallend is hoe Justinus zichzelf heel bewust introduceerde als **een filosoof**. Verder dat voor hem de **platoonse** kijk op het verstand als middel tot **ware** godskennis het opstapje **vormde** voor de doorbraak **naar** het christelijk geloof. Door het bewust ter sprake brengen van dit belangrijke aspect van een **gangbare** levensvisie werd een platform **gevormd** waarop een moment van doorbraak zich kon voordoen. De weg die hier gewezen wordt om de ander te bereiken, is die van rustig en ordelijk met de ander in gesprek gaan en openlijk uitkomen voor innerlijke overtuiging. Opmerkelijk is ook dat **Justinus** na zijn bekering de typische **filosofenmantel** (het pallium) bleef dragen. Als een rondtrekkend leraar wijdde hij zich voortaan aan de verdediging van het christendom. Hij vestigde zich in Rome, waar hij tal van leerlingen vond, o.a. Tatianus, **bekend** door zijn apologetisch geschrift Aan de **Grieken**. Als christen is het mogelijk christen-filosof te zijn. In zijn wijsgerig bezig-zijn zocht Justinus de **meder**. Hij wist zich hoeder van zijn

heidense broeder. Hij zocht toena-dering tot de Griekse denkwereld. In het zoeken **naar** aanknopingspunten heeft hij geprobeerd de kloof tussen christendom en heidendom te overbruggen. Bet bracht hem de gerechtelijke vervolging en de dood. Na hevig debat werd hij voor de rechter gedaagd en met het zwaard onthoofd.

Zoeken naar landingsplaatsen in de niet-christelijke cultuur

De uitbreiding van het christendom ging gepaard met een zekere aanpassing aan de bestaande maatschappelijke en culturele omstandigheden. Opvallend is hoe de Apologeten in hun argumentatie in de denktrant van hun tijdgenoten kropen. Zij zochten een overbrugging van bijbels geloven naar de klassieke cultuur. Hellenisering van het christendom, religieus syncretisme, was zeker **niet hun** bedoeling. Hun in gesprek gaan bracht wel een risico met zich mee. Het gevaar dreigde dat zij in hun betoog teveel van de klassieke filosofie, de tijdgeest, afhankelijk werden. Bij Origenes bijvoorbeeld, zien we uiteindelijk een afdwaling van de orthodoxie, deels als gevolg van opname van heidense ideeën in zijn theologie. Bij het zoeken naar culturele aanknopingspunten kan een punt worden bereikt **waarin** de christelijke boodschap afgezwakt wordt en de kern ervan verdonkerd. In de discussie met andersdenkenden dient de waarheid van God onopgeefbaar goed te zijn. Toegepast voor vandaag betekent dit, dat christenen zich de niet-christelijke tijdgeest eigen moeten maken en **daarin** naar aanknopingspunten hebben te zoeken. Dit mag niet ten koste mag gaan van de christelijke boodschap zelf.

Het onderwerp is voorbereid binnen de vakgroep ecclesiologie van de Theologische Universiteit te Kampen.

Prof. dr. F. van der Pol is hoogleraar Algemene en Nederlandse Kerkgeschiedenis wor 1650 en Symboliek aan de Theologische Universiteit te Kampen.

NBG-Plus

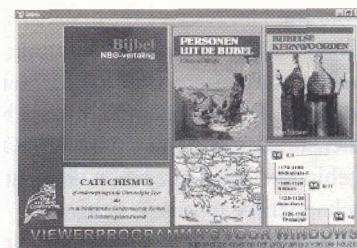
De NEG-Rus wordt inmiddels door veel gezinnen met plezier gebruikt. Wij kunnen u de NBG-Plus, die uitgebreider is dan de concordantie, van harte aanbevelen.

De Heidelbergse Catechismus

De vragen en antwoorden met de honderden bijbeltekstverwijzingen maken het gebruik eenvoudig.

Bijbelse kernwoorden

Een digitaal woordenboek waarin belangrijke bijbelse kernwoorden zijn opgenomen.

Personen uit de Bijbel

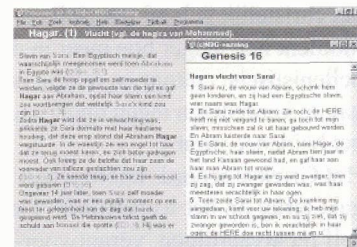
Een programma met meer dan 400 belangrijke persoonsnamen.

De zendingsreizen van Paulus

Een programma met een fraaie kaart met bijbelse plaatsen die bij aanklikken de betreffende reizen van Paulus weergeven.

De Tijdbalken

Door zijn eenvoud handig, is het eenvoudige gebruik van de tijdbalken. Er zijn er drie: De Richteren, de koningen van Juda en de koningen van Israël.

De NBG-vertaling op deze CD-Rom met uitgebreide zoekfuncties g8 binnen enkele seconden de gevraagde teksten ter beschikking, zonder ingewikkelde handelingen. Het kopiëren van teksten naar een ander programma gaat zeer gemakkelijk. Eenvoudig kunt u uw eigen notities bewaren, bewerken en printen. Een programma dat u zonder poespas in staat stelt om bijbelteksten op een eenvoudigemanier en efficiënte wijze te bestuderen.

Prijs f 150,-

Uigeverij
Oosterbaan & Le Cointre
Postbus 25,4460 AA Goes
Telefoon 0113-215591

DE KONKORDIE VAN LEUENBERG IN DE ONTWERP-KERKORDE VAN DE VERENIGDE PROTESTANTSE KERK

R. ter Beek

B boekbespreking

In het Samen-op-weg-proces van de Nederlandse Hervormde Kerk, de Evangelisch Lutherse Kerk en de Gereformeerde Kerken in Nederland (syn.) is in bespreking welke belijdenissen een plaats krijgen in de grondslag van de verenigde kerk.

In de ontwerp-kerkorde staat: **Het belijden van de kerk** geschiedt in gemeenschap met de belijdenis van het voorgelicht, zoals die is verwoord in de Apostolische geloofsbelijdenis, de geloofsbelijdenis van Nicea en de geloofsbelijdenis van Athanasius - waardoor de kerk zich verbonden weet met de algemeen christelijke kerk -, in de Ontveranderde Augsburgse Confessie en de Catechismus van Luther - waardoor de kerk zich verbonden weet met de lutherse traditie -, in de Catechismus van Heidelberg, de Catechismus van Genève en de Nederlandse Geloofsbelijdenis met de Dordtse Leerregels - waardoor de kerk zich verbonden weet met de gereformeerde traditie (1,4). De kerk erkent de betekenis van de theologische verklaring van Bar-men voor het belijden in het heden. Voorts erkent de kerk de betekenis van de Leuenberger Konkordie voor de voortgaande ontmoeting van de lutherse en gereformeerde tradities (1,5).

De Leuenberger Konkordie is in de jaren 1969 tot en met 1971 ontworpen als uitgangspunt voor het gesprek tussen lutheranen en gereformeerden in Europa. Het behandelt wat beide tradities gemeenschappelijk hebben en waarin ze verschillen. In de Nederlandse Hervormde Kerk werd de Konkordie aanvaard in november 1973, niet zozeer als belijdenis maar als startpunt voor

verder gesprek. De formulering in artikel 1,5 sluit daarbij aan. Toch roept de plaats van dit geschrift in & grondslag van de Verenigde Protestantse Kerk (of wordt het 'Kerk der Hervorming'?) de vraag op welk gezag het daar heeft. Die vraag komt op omdat het belijdenis= die in artikel 14 worden genoemd afzwakt. 'Het is van tweeën: Leuenberg heeft een confessionele status. Dan ondergraaft zij de andere confessies. Of Leuenberg heeft géén confessionele status. Dan hoort dit geschrift in de grondslag niet thuis'. Om de inhoudelijke bezinning op de grondslag van de verenigde kerk te bevorderen heeft het hoofdbestuur van de Gereformeerde bond in de Hervormde Kerk een boekje uitgebracht waarin de vraag naar de status van de Leuenberger Konkordie in de grondslag wordt uitgewerkt: *De Leuenberger Konkordie gewikt en gewogen. Het is geschreven door een commissie die bestond uit ds. J.H. Adriaanse, dr.ir. J. van der Graaf, ds. H.J. Lam en ds. L.H. Oosten.*

Het boek begint met een introductie op de Leuenberger Konkordie. Daarna wordt de complete Nederlandse tekst van de Konkordie afgedrukt (13-22). De Augsburgse Confessie is - met een aantal verklarende aantekeningen - opgenomen als bijlage, een flink deel van het boek -- (57-89).

In de bespreking gaat het eerst over de vrijspraak van de zondaar (23-34). Door Luther de rots genoemd waarop de kerk is gebouwd, door Calvijn 'de voornaamste pijler van de godsdienst'. Luthers uitleg van Psalm 32 uit 1517 en Calvijns brief aan kardinaal Sadoletus uit 1539

passeren de revue. In dit licht blijkt de Konkordie over de rechtvaardiging 'onhelder en weinig reformatoorsch belijnd' te spreken. Een officiële rol in de grondslag ondermijnt de kerk.

Vervolgens komt de eenheid van geloof als basis van de kerk ter sprake (35-46). Hier wordt de kritiek ingebracht die vanuit de 'Bekennnisbeweging' in Duitsland is opgeworpen en de kritiek die door lutherse theologen is vastgelegd in de Ratzeburger Thesen. Vergeleken met de 'overeenstemming in de ganse hoofdsom van de leer der godzaligheid' van de reformatoren heeft de Konkordie veel van 'een bewijs van het voortgaand proces van de devaluatie van de belijdenissen'.

In het laatste hoofdstuk wordt de leer van verkiezing en verwerping (47-56) besproken. Er wordt 'een diepe kloof tussen de theologie van de belijdenisgeschriften enerzijds en de theologie van de Leuenberger Konkordie anderzijds' geconstateerd. Juist op dit punt spreekt de Konkordie tegen de belijdenissen, al wordt zwart op wit gezegd dat ze die niet wil afzwakken of afschaffen.

Een sympathiek en waardevol boekje. Ondertussen ontken de formulering van artikel 1,5 niet, dat de Leuenberger Konkordie de belijdenissen van artikel 1,4 tegensprekt. Bovendien: de inhoud van de Leuenberger Konkordie past met gemak in de soms geroemde 'breedte van de Hervormde kerk'. Om de Hervormde Kerk (en straks ook de verenigde kerk) m ver te krijgen dat ze afwijst wat de gereformeerde belijdenissen weersprekt, is meer nodig. Meer in elk geval dan een anders geformuleerde kerkorde. Nu streeft de 'Ger-

ereformeerde Bond - op dit moment - niet naar een **kerk** die zich bindt aan de gereformeerde belijdenissen. De bond wil wel de **kerk** 'kunnen aanspreken op haar gereformeerd karakter', staat ergens.

De ontwerp-kerkorde is uitgewerkt in 'ordinanties'. De Gereformeerde Bond heeft ook een boekje uitgegeven waarin de kritiek (de 'consideraties') op die ordinanties is verzameld. **Voor** buitenstaanders is de inleiding 'De ontwerp-ordinanties van de VPKN kritisch bekeken' (5-13) nog het meest leesbaar. Hierin wordt opgemerkt dat de **Leuenberger Konkordie** nooit via de daarvoor **geldende** procedure is aanvaard als 'uitdrukking van het belijden van de **kerk**'. Vandaar de aanbeveling dat deze **sterk bekritiseerde** konkordie 'maximaal' opgenomen zou kunnen worden in artikel 16 van de kerkorde, de afdeling waar het oecumenisch optreden van de kerk wordt geregeld. Stel dat dat **lukt, kan de** verenigde **kerk dan** worden aangesproken op haar **gereformeerd karakter**? Of blijft dat 'gereformeerde karakter'

met deze (ontwerp-)kerkorde **hooguit** een historisch gegeven, **vastgelegd in een bepaling die spreekt van** een historische continuïteit, maar die de inhoudelijke continuïteit **expres** buiten beschouwing laat?

N.a.v. De Leuenberger Konkordie gewikt en gewogen (met medewerking van ds. J.H. Adriaanse, dr. ir. J. van der Graaf, ds. H.J. Lam en ds. L.H. Oosten). Uitgave vanwege het hoofdbestuur van de Gereformeerde

Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk; paperb.; 90 blz. [1997?]; en *De ontwerp-ordinanties bij de ontwerp-kerkorde van de Verenigde Protestantse Kerk in Nederland Kritisch bekeken - Nader bezien* (met medewerking van B. van Bokhoven, ds. G. Broere, ds. F. van Roest). Uitgave vanwege de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk, paperb.; 55 blz. [1997].

Ds. R. ter Beek is predikant van de Gereformeerde Kerk van Capelle aan den IJssel-Noord.

**HENDRIKSEH & REITSMA
KERKORGELS**

- * **Nieuwbouw**
- * **Restauratie**
- * **Onderhoud**

Ampèrestraat 4, 8071 PH Nl
Telefoon (0341) 25 24 84,
b.g.g. 25 10 02/25 12 12.

Jaarverslagen,....,.....

Postbus 10-3750 GA Bunschoten-Spakenburg
 Tel (033) 29979 99 - Fax (033) 29979 98

Bibliotheek Bralectah
 gereformeerde bibliotheek voor
 mensen met een leeshandicap

.....Heeft
**De Reformatie
 op cassette**

Telefoon 0521 - 515946

donatus

**Verzekert
 van Avonmaalstel tot Zadeldak
 alles onder uw kerkelijk dak!**

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.
 Al sinds 1852 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,
 maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.
**Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor
 een vrijblijvend persoonlijk gesprek.**

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

donatus

Hoff van Hollandlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

GELOOFWAARDIG VERZEKERD

M

meegelezen

Kerkleiders naar Rome

W. van Gorsel schreef in het *Gereformeerd* Weekblad van 27 juni jl.:

't Is alweer een beetje oud nieuws, een week geleden stond **het** in de krant: de 'leiders' van de **drie** Samen-op-Weg-kerken gaan komend najaar **naar** Rome. Waarschijnlijk zullen ze daar een ontmoeting hebben met Paus Johannes Paulus II, want de ambassadeur bij de 'Heilige Stoel', van wie de uitnodiging afkomstig is, heeft voor hen een pauselijke audiëntie aangevraagd. De Nederlandse Hervormde **Kerk** zal worden vertegenwoordigd door de secretaris-generaal, Dr. B. *Plaisier*, en hij zal gezelschap hebben van de synode-voorzitters van de beide andere kerken: Ds. **J. W. Doff** (GKN) en Ds **K van der Horst** (ELK).

Tijdens **hun** bezoek aan het Vaticaan **willen** ze de zogenaamde 'intercommunie' aan de orde stellen – het samen Avondmaal vieren van Rooms-Katholieken en Protestanten – en in verband daarmee de rooms-katholieke ambtsopvatting, die een struikelblok **blijkt** te **zijn** op de weg van de toenadering. Immers, de **roomse** kerk weigert officieel Protestanten toe te laten tot de maaltijd des **Heeren**. En in feite erkent zij ook alleen het ambt van **de** eigen, **gezalvde** priesters. Het **één** hangt met het ander samen. En het is allemaal opnieuw actueel geworden als gevolg van de **verwarring** die **ontstaan** is door het 'oecumenische' huwelijk van **Maurits** en **Marilène**.

Geen verwachting

De 'kerkleiders' (wat een naar woord, want de Reformatie kent

zulke figuren helemaal niet!) willen de paus de vraag voorleggen waarom Protestanten niet welkom zijn bij de rooms-katholieke eucharistieviering, en ook **waarom** de kerk van Rome het ambt **van** predikant niet volledig erkent.

Tastbare resultaten moeten we overigens van het **bezoek** en het gesprek niet verwachten – aldus Ds. **Doff** – evenmin als een officiële gemeenschappelijke verklaring, want het gaat slechts om een 'beleefdheidsbezoek'.

Opvallend was dat op **dezelfde** pagina van de krant (*Reformatisch Dagblad*, 19 juni) waarop het komende bezoek aan Rome was vermeld, een **ander** bericht stond: de Nederlandse bisschoppen verwachten **van** hogerhand **geén** versoepeling **van** de huidige regels voor intercommunie. Letterlijk 'Wij geven onze *principes* niet **zomaar** op **vanwege** bepaalde *modes*'. De aartsbischop van Utrecht, kardinaal **Simonis**, zal met toestaan dat het **sacrament** **van** de eucharistie verder wordt uitgehold. Dan zou het verlaagd worden tot 'een *onderonsje* van **samen** breken **en delen**'.

Niets te zoeken

Ik ben maar zo'n **gewone** dominee, die als emeritus nog elke zondag in de gemeenten mag voorgaan, hier en daar **wat** hand- en spandiensten verricht, en af en toe een stukje schrijft, dus de 'kerkleiders' zullen om **mijn** visie niet verlegen **zijn** en er ook geen boodschap **aan** hebben. Misschien zelfs – als ze dit ooit lezen – zullen ze reageren met: 'Waar bemoeit hij zich mee?' Het **zij** zo, maar ik heb er toch behoefte aan hier zwart op wit te zetten dat Dr. Bas **Plaisier**, als secretaris-generaal van de kerk die **ik**

mocht en mag dienen, in ieder geval niet namens mij naar **Rome** gaat. En ik verbeeld me in dit opzicht te spreken namens vrijwel alle **lezers** van dit blad. Hij, en zijn Gereformeerde en Lutherse collega's, hebben in het Vaticaan niets te zoeken.

Trouwens, ze weten van tevoren welke antwoorden ze zullen **krijgen** op hun vragen. **Van** roomse zijde is nu al bekend gemaakt dat geen **water** in **de wijn** zal worden gedaan. En ook al ben ik het hartelijk **oneens** met de rooms-katholieke opvattingen inzake het ambt **en** de sacramenten, ik **kan** die opstelling alleen **maar** hooglijk waarderen.

Als er toenadering komt tussen Rome en de **Reformatie**, **dan** zal die zeker niet **komen** van de zijde van het Vaticaan. De leer ligt vast en daaraan is **niet** te morrelen. Dat konden de 'kerkleiders' al **lang** weten, **en** **zo** niet, **dan** hebben ze het kunnen constateren **bij** het Apeldoornse huwelijk. Dan trekt Rome aan het langste eind, en dan moet de participerende dominee – letterlijk – een stapje terug doen.

Vér van huis

Wat zijn we als kerk(en) van de Reformatie **vér** van huis geraakt... Losgeraakt van onze wortels... Om maar een willekeurig voorbeeld te noemen, toen in 1853 de bisschoppelijke hiërarchie in Nederland opnieuw werd ingesteld, liep **héél** het Protestantisme te hoop in een massale protestbeweging. Dat kon nog in die eeuw, waarin onze **Ned.** **Herv. Kerk** toch al danig in verval was. Niet alleen de orthodoxie, maar ook de vrijzinnigheid **was** beducht voor de aanspraken van **Rome...**

Nu, bijna anderhalve eeuw later gaan onze voormannen een knieval doen voor de paus en vragen waarom vrijzinnigen uit beide kerken, die het immers wel leuk met elkaar hebben, niet samen de maaltijd van de Heere mogen vieren, en of de regeltjes misschien niet een beetje kunnen worden versoepeld. Moest er, behalve een ootmoedig smeekgebed tot de Koning van de kerk, ook niet een vlammend protest komen van hen die nog willen vasthouden aan, en leven uit de beginselen van de Reformatie?

Geloof helpt tegen depressie

De zenuwarts J.L.M. van der Beek is het niet eens met de gedachte, dat geloven depressief zou maken. Alsof de therapeut voldoende weet als de patiënt vertelt, dat hij opgevoed is in een gereformeerd gezin. Van der Beek schrijft in het *Centraal Weekblad* van 26 juni jl., dat gezond geloof juist een positieve invloed heeft op het geestelijk welzijn.

Enkele jaren geleden bezocht een vrouw uit het meest zuidelijke deel van het land mijn spreekuur. Ze was depressief geworden en verwezen naar een maatschappelijk werker. Deze had haar gezegd dat hij haar wel wilde behandelen, als zij eerst maar eens afzag van haar vreemde geloof. De vrouw, de schoonmoeder van een voorganger van een kleine gemeente, kwam bij mij voor een *second opinion*. Ik heb haar in behandeling genomen en inmiddels is haar depressie vrijwel over. En ze heeft het geloof behouden!

Waar komt toch dat vreemde idee vandaan dat geloven depressief zou maken? De psychiater Van Scheijen en de psychologe Aleid Schilder hebben enkele artikelen geschreven waarin zij dit verband leggen. Het is van belang om in te gaan op deze problematiek. Depressie is een echte volksziekte, die jaarlijks ongeveer vier tot zeven procent van de bevolking treft. Meer vrouwen dan mannen lijden aan de ziekte: de

verhouding is ongeveer twee tegen een.

(...)

'Zware' gemeenten
Het debat over de oorzaken gaat ook nog steeds door. 'Ja, ziet u' zegt een mannelijke patiënt van 25 jaar, 'ik ben opgevoed in een gereformeerd gezin'. En dan moet je het als therapeut maar begrijpen. Sommige depressieve patiënten wijten de depressie kennelijk aan de kerkelijke opvoeding.

Tijdens een congres over psychiatrie en religie dit voorjaar in Ede werd nog eens beklemtoond dat religie *allerminst een depressieve invloed heeft*. Verschillende cijfers wijzen er juist op dat *kerkelijke betrokkenheid een beschermende factor is tegen depressie*. Er zijn alleen aanwijzingen & in bepaalde gebieden in Nederland waar veel leden wonen van de Gereformeerde Gemeente, de Oud Gereformeerde Gemeente en van 'zware' gereformeerde bondsgemeenten een verhoogd percentage depressies voorkomt. Tegelijk komen daar juist minder andere vormen van psychiatrische ziekten voor. In de grote steden, waar de onkerkelijkheid groter is dan op het platteland, komt depressie ongeveer evenveel voor als in de zogenaamde 'zware' gemeenten!

Preventie

In een goed functionerende kerk zal niet alleen het oordeel maar ook de vergeving worden gepreekt. Gelovigen krijgen veel mee: een *duidelijk wereldbeeld, regels die hen helpen in morele en ethische zaken en een verklaring van het enorme probleem van de menselijke schuld*.

De wetenschap heeft zich niet alleen beziggehouden met de oorzaken van depressie maar ook met de preventie, het voorkomen van de ziekte. Het is opmerkelijk dat veel zaken die van belang geacht worden bij het voorkomen van depres-

sie samenhangen met zaken die ook in het christelijk geloof als belangrijk worden gezien. Het christelijk geloof beklemtoont het belang van de vergeving en het oplossen van chronische conflicten. Het heeft oog voor het aandacht geven aan elkaar, ook als de ander heel anders is.

Het idee dat het christelijk geloof als zodanig een depressief makende invloed zou hebben is zowel vanuit het geloof zelf als vanuit de cijfers zeer onwaarschijnlijk. Geloof heeft volgens *diverse wetenschappelijke onderzoeken juist eenzelfde positieve invloed op het geestelijk welzijn*. Geloof is alleen dan negatief wanneer het een uitzichtloos geloof is, dat alleen maar de veroordeling kent en niet de verlossing waarvoor Jezus op aarde kwam.

De boodschap en de kloof: waar zullen we beginnen?

Prof. dr. W.H. Velema bespreekt in De Wekker van 19 juni jl. de vraag hoe je de boodschap van de Bijbel moet brengen bij de moderne mens die daar geen antenne meer voor heeft. Hoe moet dat in een pastoraal gesprek? En in de prediking?

Deze vraag kunnen we in verschillende verbanden stellen. Denk u in dat een predikant bezoek krijgt van mensen die om een gesprek hebben gevraagd. Hij zal na een kort welkom al gauw zeggen: Waar wilt u beginnen? Wat wilt u ter sprake brengen en wat is het eerste dat u wilt bespreken?

Ik heb de titel gekozen met het oog op de vraag naar de bijbelse boodschap in ons leven. Onlangs was ik in een gezelschap waar het over een bepaald onderwerp uit de sociale ethiek ging. De inleider begon zijn verhaal met een inventarisatie van wat er zo al in de samenleving over dat onderwerp wordt gedacht en geschreven. Daarna kwam hij aan bijbelse gegevens met betrekking tot het thema. In de discussie werd de spreker nogal bekritiseerd door

een van de aanwezigen. Deze vond dat de spreker bij een overzicht van de bijbelse gegevens had moeten beginnen. Doe je dat niet, zo was het bezwaar, dan ligt er materiaal op tafel dat boven de bijbelse gegevens dreigt uit te gaan. Ja, het zal daarover gaan heersen.

Dat was enkele andere aanwezigen teveel. Hun bezwaar tegen de eerste criticus was, dat je het probleem moet onderzoeken en dan wel degelijk de boodschap van de Schrift kritisch over het onderzochte materiaal kunt laten gaan. We zijn er dan toch zelf bij – zo was de redenering – om de confrontatie tussen onze werkelijkheid en de bijbelse boodschap te (laten) voltrekken.

Een pastoraal gesprek

Denk aan een pastoraal gesprek. Als een pastor de ander(en) vanuit de Schrift wil helpen, zal hij toch eerst het probleem op tafel moeten hebben. De ander moet zijn moeite, haar vragen en onzekerheden toch eerst kunnen vertellen, voordat de pastor tracht vanuit de Bijbel hulp te bieden.

Ik erken dat het niet onbelangrijk is waar je begint. Toch ligt de zaak niet zo eenvoudig als de eerste criticus in ons gezelschap dacht. Je moet goed weten waarop je een antwoord zoekt. Dan is daar eerst de vraag of het probleem. Wie de vraag niet goed gehoord of onderzocht heeft, zal met zijn antwoord aan de vraag voorbij praten. Hij zegt misschien een heleboel, maar is dat gezegde ook ter zake?

Ik ontken niet dat je bij een ethisch vraagstuk bij voorbaat zo veel uit de problematiek kunt binnenhalen, dat je gehinderd wordt om voluit naar de Schrift te luisteren.

Toch gaat het mij te ver om dat bij voorbaat luisteren naar de probleemstelling te verbieden. Het gaat immers om een antwoord op een vraag. Die vraag moet je goed in je opnemen. Samenvattend: het gaat om het gezag van het Woord van God. Ik noem dat: de prioriteit van de openbaring. Wat wil niet zeggen

dat je aan de prioriteit geen recht kunt doen, als je eerst luistert naar de vragen van mensen. Het gezag van de openbaring komt juist tot gelding als, gehoorzaam aan de Schrift, ingegaan wordt op de vraag die wordt voorgelegd.

In de prediking

We kunnen wat we hierboven bespraken ook toepassen op de prediking. Ik gebruik dan de sinds vorige herfst bekend geworden term: de boodschap en de kloof. Men bedoelt hiermee dat er een kloof is tussen wat de Bijbel zegt en hoe dat bij de moderne mens overkomt. Hij heeft geen antenne (meer) voor de bijbelse boodschap.

Mogen we in dit geval ook beginnen bij de hoorder en zijn mogelijkheden, respectievelijk zijn onmogelijkheden van verstaan? Moeten we om de bijbelse boodschap bij de mensen te brengen ook bij die mensen beginnen? Moeten we vragen: wat kunnen zij nog begrijpen en wat is voor hen eigenlijk onverteerbaar? Hier ligt de zaak iets anders dan in de hierboven besproken vragen.

Daar ging het om een vraag, waarop een antwoord wordt gezocht. Hier gaat het om een boodschap die moet worden overgebracht. Wie zich daartoe geroepen weet, moet eerst weten wat de inhoud van de boodschap is. Daarop moet je zicht hebben. Sterker nog: die moet je zelf verstaan. Pas dan kun je de boodschap aan een ander overbrengen.

(...)

Dat vertolken bestaat uit twee werkwoorden: de uitleg naar de gemeente over te brengen op een begrijpelijke manier. Daarbij is de opbouw van de preek belangrijk. Vervolgens tracht hij die uitleg ook praktisch te maken. Wat zegt de tekst voor de geloofsbeleving, voor de geloofsstrijd en voor het christenleven. Dat vertolken en toepassen sluiten nauw bij elkaar aan. Toch hecht ik aan deze volgorde. Wat doet een predikant die uitgaat van de hoorder, om dan pas bij de

boodschap van de tekst te komen? Hij laat de hoorder mede de inhoud van de bijbelse boodschap bepalen. Het is nodig hier goed te onderscheiden. Een lezer zal vragen: is de boodschap dan niet voor de hoorder bedoeld? Valt de hoorder dan helemaal buiten de procedure van het maken van een preek? Dat mag niet het geval zijn.

De gemeente is het adres van de boodschap

De hoorder, de gemeente is het adres van de prediking, maar niet de inhoud. De preek is aan de gemeente gericht en voor de gemeente bestemd. Men moet echter wel weten welke boodschap aan de gemeente gebracht moet worden. De boodschap gaat aan de gemeente vooraf.

Hoe de boodschap overgebracht moet worden, is de grote worsteling van een predikant. Als ik het eens heel gewoon mag zeggen: Hoe de boodschap in het vat van de preek gegoten moet worden, is de worsteling van het maken van een preek.

Recht doen aan de boodschap en aan de gemeente

Die worsteling is naar twee kanten een zware opgave. Allereerst naar de tekst toe. Aan de tekst moet recht gedaan worden. Anderzijds naar de gemeente toe. De gemeente moet de boodschap verstaan. We drukken het wel zo uit: een dominee moet recht doen aan de boodschap. Hij moet ook recht doen aan de gemeente. In een preek gaat de boodschap voorop.

Waar zullen we beginnen? Als het om een vraag of om een concreet ethisch vraagstuk gaat, is het nodig naar de vraag te luisteren. Dan moeten we die goed in ons opnemen.

Als het om het overbrengen van de bijbelse boodschap gaat, is het nodig zelf de boodschap te verstaan. Alleen langs die weg kan de boodschap concreet, praktisch en persoonlijk aan de gemeente gericht, dat is geadresseerd worden.